

แนวคิดเรื่องน้ำในพระพุทธศาสนาเถรวาท

The Concept of Water in Theravada Buddhism

พระมหาภิรัตกูรณ์ อัสุมาลี และประยูร แสงใส

Phamahapirat Korn Amsumali and Prayoon Saengsai

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, KhonKaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: sangkk_2554@hotmail.com

บทคัดย่อ

น้ำหรือธาตุน้ำมีหน้าที่หรือกระบวนการเชื่อมประสานกับสิ่งต่างๆ หรือธาตุต่างๆ เพื่อให้เกิดความสมดุลทางกายภาพ (รูปธรรม) และทางมนภาพ (นามธรรม) หล่อหลอมเป็นหนึ่งเดียว ไม่แยกแยะ ไม่แยกส่วน ไม่ขัดแย้ง ไม่มีสี ไม่มีกลิ่น ไม่มีรส สะอาด บริสุทธิ์ หอมสดชื่น ทางพระพุทธศาสนาเรียกสิ่งนี้ว่า “ปภัสสร” เหมือนกับจิตใจ ถ้ามีการปรับด้วยธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ไฟ และลม ให้เกิดความสมดุลได้ จะมียานุภาพมหาศาลอันยิ่งใหญ่ น้ำก็เช่นเดียวกับธาตุที่ปล่อยไปตามธรรมชาติก็จะไหลลงสู่ที่ต่ำมีพลังในการทำลายล้างสูงเช่นกัน ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงยกเอาแม่น้ำหรือมหาสมุทรมาใช้อธิบายความหมายของกิเลสตัณหา โดยทรงเปรียบเทียบความยิ่งใหญ่ ความลึกของกิเลสตัณหาเหมือนมหาสมุทรกับห้วงน้ำอันกว้างใหญ่ ไหลเชี่ยวเป็นของยากที่บุคคลจะว่ายข้ามผ่านไปได้ ผู้ที่จะข้ามห้วงน้ำคือกิเลสไปได้นั้นจะต้องมีความพากเพียรและบากบั่นอย่างมาก เช่น บุคคลใดทำลาย ราคะ โทสะ โมหะ และอวิชชาได้แล้ว บุคคลนั้นชื่อว่าข้ามสมุทรนี้ที่มีทั้งคลื่น สัตว์ร้าย และผีเสื้อน้ำที่น้ำกลัวซึ่งข้ามได้ยาก

คำสำคัญ: แนวคิดเรื่องน้ำ; พระพุทธศาสนาเถรวาท

Abstract

Water or water base has a duty or a process to join many things or elements for physical (RupaDhamma), mental (Nama Dhamma) balance, to make those things into one without separation of parts, color, smell, taste, cleaning and purity. In Buddhism, it is called “Pabhassara”. Mind with the proper alteration of four elements: earth, water, fire and winter will be in a great power. Summarily, water going to the lower place still has powerful destruction. Generally, the Buddha compared a river or the ocean to a general

aspect of craving. Here, he compared power and depth of craving to a big river with a turbulent flow that a person could not cross easily. A person who can cross a river, i.e. defilement must have great effort. For example, if a person is free from greed, anger and delusion, he is actually well-known as a person who crosses the ocean with a turbulent flow, dangerous animals and a water-demon.

Keywords: The Concept of Water; Theravada Buddhism

1. บทนำ

น้ำเป็นของเหลวชนิดหนึ่งที่มีอยู่มากที่สุดบนผิวโลก น้ำเป็นได้ทั้งสถานะของแข็ง ของเหลว และแก๊ส เพราะเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตทุกชนิด สามารถพบน้ำได้ในหลายๆ สถานที่ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง ในหลายๆ แบบ เช่น ฝน เมฆ และไอน้ำปกคลุม 71% บนผิวโลก น้ำ 1.6% อยู่ใต้หินหรือพื้นดินที่ยังมีน้ำแข็งอยู่ และอีก 0.001% อยู่บนอากาศในรูปแบบของไอน้ำ และก้อนเมฆเกิดการตกตะกอน น้ำในมหาสมุทรมากถึง 97% ของพื้นผิวน้ำทั้งหมดบนโลก ธารน้ำแข็งและน้ำแข็งขั้วโลกอีก 2.4% และที่เหลือคือน้ำที่อยู่บนพื้นดิน เช่น แม่น้ำ อีก 0.6% คือน้ำที่มีการเคลื่อนที่อย่างต่อเนื่อง (Boonchai, 2006 : 85-87) น้ำเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มีการหมุนเวียนเคลื่อนที่จากสถานที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งเปลี่ยนแปลงจากสถานะหนึ่งไปเป็นอีกสถานะหนึ่ง เช่น เป็นของแข็ง ของเหลว และไอน้ำ เป็นต้น การหมุนเวียนเปลี่ยนไปของน้ำนี้เรียกว่า “วัฏจักรของน้ำ” (Hydrologic Cycle) น้ำจึงถือว่าเป็นปัจจัยหลักของมนุษยชาติ สรรพสัตว์และพืชในโลกใบนี้ต้องอาศัยน้ำ เพราะน้ำเป็นธาตุที่นำไปสู่การปรับความสมดุลของอุณหภูมิในร่างกายมนุษย์

ในทางกายภาพ นอกจากนี้ น้ำยังเป็นปัจจัยการยังชีพในทุกแขนง น้ำถูกเก็บไว้ในเขื่อน เพื่อการผลิตไฟฟ้าเพื่อการเกษตร ทำประปา เพื่อให้สาธารณูปโภค นับตั้งแต่ดื่ม กินใช้ หุงต้ม ชำระล้าง สิ่งสกปรกดังนั้น “น้ำ” จึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีพของมนุษย์ เพราะเป็นส่วนประกอบหลักของร่างกายมนุษย์ ทุกคนต่างรู้ว่าน้ำเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งสำหรับความอยู่รอดของเหล่าสัตว์มีชีวิตไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ สัตว์และสิ่งมีชีวิตอื่นๆ น้ำยังทำให้แหล่งธรรมชาติต่างๆ เช่น ป่าไม้ ต้นไม้ ต้นหญ้า เป็นต้นดำรงอยู่ได้ น้ำเป็นบ่อเกิดของสิ่งมีชีวิตและสิ่งที่ไม่มีชีวิตทุกประเภท ไม่มีมนุษย์คนใดหรือไม่มีสิ่งใดจะอยู่ได้โดยปราศจากน้ำ

น้ำในพระพุทธศาสนาเรียกว่า “ธาตุน้ำ” (Tripitaka 12/2/3) คือ สิ่งที่ทรงสภาพเอิบอาบดูดซึมหรือธาตุเหลว กล่าวคือส่วนของเหลวต่างๆ ในร่างกาย รวมทั้งในเซลล์ทุกๆ อณูเซลล์ ทั้งในระบบร่างกายทุกๆ ส่วน เช่น เลือด น้ำเหลือง น้ำมูก น้ำย่อย น้ำดี น้ำลาย (Tripitaka /12/303/332-333) และแม้แต่ในอวัยวะน้อยใหญ่ที่เป็นส่วนของธาตุดิน ฯลฯ ไม่สามารถสร้างขึ้นเองได้ แต่เป็นเหตุเป็นปัจจัยที่ต้องมีน้ำเติมมาจากการดื่ม การกิน เต็มเข้า ถ่ายออกอยู่เยี่ยงนี้ตรารบที่ขันธ

ทั้ง 5 (คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ) ยังดำรงอยู่ ถ้าพิจารณาเห็นโดยถูกต้องแยกกายแล้วก็จะจกน้อมยอมรับได้ด้วยปัญญาญาณว่า “กายนี้มีน้ำเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งอีกสิ่งหนึ่ง น้ำเป็นเหตุปัจจัยอันสำคัญยิ่งของกายนี้อีกเหตุหนึ่ง อันดำเนินเป็นไปตามกระบวนการ” ดังนั้น น้ำจะใช้ดื่มหรือกิน ก็จะถูกดูดซึมเข้าสู่กระแสโลหิตเพื่อนำส่งไปตามส่วนต่างๆ ของร่างกายทุกเซลล์ มากบ้างน้อยบ้าง ตามเหตุปัจจัย

2. ความหมายของน้ำ

น้ำถือว่าเป็นธาตุจำเป็นสำหรับสรรพชีวิตบนโลกใบนี้ น้ำมีการแปรปรวนไปภายในตัวเองได้ เมื่อมีการดื่มเข้าไปย้อมซับถ่ายออกมาแปรสภาพไปเป็นธาตุน้ำอีกชนิดหนึ่งที่ถูกปรุงแต่งขึ้นก็มี ซึ่งก็คือเกิดขึ้น แปรปรวน และดับไปภายในตัวของธาตุน้ำเองอีกด้วย เมื่อดื่มน้ำเข้าไปก็แปรปรวนเปลี่ยนแปลง ดับไปเกิดเป็นแอมโมเนียก็มี เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษา ผู้วิจัยจึงขอเสนอความหมายของน้ำเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ความหมายโดยทั่วไป พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายของน้ำไว้ว่า น้ำเป็นสารประกอบ ซึ่งมีองค์ประกอบเป็นธาตุไฮโดรเจนและออกซิเจนในอัตราส่วน 1 : 8 โดยน้ำหนัก เมื่อน้ำบริสุทธิ์มีลักษณะเป็นของเหลวใส ไม่มีสี กลิ่น รส มีประโยชน์มาก (The Royal Institute, 2011 : 625)

พจนานุกรมไทยฉบับพิสดาร ได้อธิบายว่า น้ำ น. เป็นของเหลว เช่น น้ำในแม่น้ำ ทะเลสาบ

หรือมหาสมุทร (โบ) ธาตุ ชนิดหนึ่งในธาตุทั้งสี่ ได้แก่ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม และธาตุไฟ ใช้เรียกของอื่นที่มีลักษณะ เช่น น้ำตา น้ำตาล ฯลฯ (Jarernpong, 2001 : 264)

2. ความหมายตามรูปศัพท์ทางไวยากรณ์ อาป (อาปพยาปเน+อ) น้ำ สัพพัญญูฐานะสุ อาเปตีติ อาโป น้ำที่ซิบซาบไปในทุกที่ ชื่อว่า อาปะ อาปิยเตติ อาโป น้ำที่เข้าถึง ชื่อว่า อาป (อาป ปาปุณเน+อ) ตตฺตานํ อปเปติ วิสเรตีติ อาโป น้ำที่ไหลไปสู่ที่นั้นๆ ชื่อว่า อาปะ (อาปปาปุณเน+อ, วุทธิ อ เป็น อา) อาปิยติ สมุหิยตีติ อาโป น้ำที่เกาะรวมกัน ชื่อว่า อาปะ (อาปสมุเห+อ) สหชาตฺรูปานิ อปเปติ ปคฆราเปตีติ อาโป น้ำที่ทำให้รูปเกิดขึ้นรวมกันไหลไป ชื่อว่า อาปะ (อป ปคฆรณ+ณ ลบ ณ วุทธิ อ เป็น อา) สหชาตฺรูปานิ อาปิยติ พฺรุเหตีติ อาโป น้ำที่ทำให้รูปอันเกิดมามีธาตุ อย่างเดียวกันเจริญขึ้น ชื่อว่า อาปะ (อาปวพฺพน+อ) อาโป ตตฺถปิ สนฺทติ นํายอมฺไหลไปแม้นในที่นั้น ขนธา อาโปธาตุ ปฏิจฺจขันธ์ทั้งหลาย อาคฺยอาโปธาตุ

3. น้ำในพระพุทธศาสนา

น้ำเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับทุกชีวิต หากพิจารณาองค์ประกอบทางร่างกาย “ธาตุขันธ์” คือ ธาตุน้ำ เช่น เสลด น้ำดี เสมหะ น้ำเหลือง เลือด เหงื่อ มันข้น น้ำตา มันเหลวน้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ มูตรมีอยู่ในกายนี้ (Tripitaka 10/377/306-307; 12/110/106) ล้วนเป็นธาตุที่นำไปสู่การปรับความสมดุลอุณหภูมิในร่างกายมนุษย์ เนื่องด้วยน้ำเป็นสิ่งมีคุณค่าและมีลักษณะที่ชุ่มเย็น เอิบอาบ และก่อให้เกิดพลังงานทั้งทางกายภาพและ

มโนภาพ ในปัจจุบันจึงได้ยืมคำว่า “น้ำใจ (เมตตา-กรุณา) น้ำคำ (ปิยวาจา) น้ำอดน้ำทน (ขันติ) น้ำหนึ่งใจเดียวกัน (สมานฉันท์-สามัคคี) น้ำพักน้ำแรง (วิริยะ-ความเพียร) และน้ำมือ (อุฏฐาน-ความขยัน)” เมื่อเป็นเช่นนี้ น้ำจึงมีความสำคัญยิ่งต่อสิ่งมีชีวิตในเชิงกายภาพและมโนภาพเพื่อการยอมรับและอยู่ร่วมกันในสังคม (Tripitaka 12/111/107) น้ำเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงอยู่ของสรรพสิ่งในโลกจึงเรียกน้ำว่า อาโปธาตุ เพราะทำหน้าที่เชื่อมประสานในเหล็ก ในไม้ ในหิน ในมวลสาร ทำให้แข็งแรง น้ำจึงมีบทบาทที่สำคัญโดยการหล่อเลี้ยงสิ่งมีชีวิตต่างๆ ให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ เช่นเดียวกับศาสนา เพราะศาสนาทุกศาสนาก็มีบทบาทสำคัญเช่นเดียวกับน้ำตรงที่ช่วยหล่อเลี้ยงจรโลงจิตใจของมนุษยชาติ และให้แนวทางในการดำเนินชีวิต เพื่อพบกับความสงบสุขร่มเย็น แม้ศาสนาจะแตกต่างกันเปรียบได้กับสายน้ำที่แตกต่างกัน ซึ่งไหลมาจากทิศต่างๆ แต่เมื่อแม่น้ำทุกสายไหลมารวมกันที่มหาสมุทรอันเดียวกันแล้ว จะแยกแยะไม่ได้ว่า นี่เป็นน้ำจากแม่น้ำสายนั้น นั่นเป็นแม่น้ำจากมหาสมุทรนั้น พระพุทธศาสนาจึงสอนหลักความสมดุล (มัชฌิมาปฏิปทา) เพราะการปรับความสมดุลของการดำรงชีวิตเปรียบเสมือนน้ำในคราวที่มีมากเกินไปจนความจำเป็นเวลาจะไปก็ไม่ได้เลือกว่าจะไม่ไปที่ใด จะไปที่ใดไม่ได้เลือกว่าจะท่วมเฉพาะคนรวย ไม่ท่วมคนจนหรือไม่ท่วมคนรวย แต่จะท่วมเฉพาะคนจนเท่านั้น จึงเห็นได้ชัดเจนจากธรรมชาติของน้ำเมื่อไหลก็จะไหลลงสู่ที่ต่ำ หากทางออกคือ รวมกันที่ปลายน้ำ ดังนั้น น้ำในคราวที่มีมากเกินไปจนความจำเป็น ถ้ารู้จัก

ใช้ประโยชน์ในการกักเก็บหรือกั้นเป็นเขื่อนขนาดใหญ่ก็จะได้พลังงาน คือ กระแสไฟฟ้าจากพลังงานน้ำอันมหาศาลด้วยเช่นกัน ดังนั้น พุทธศาสนานำเอาน้ำมาเปรียบเทียบกับจิตใจว่าอย่าให้จิตใจลงสู่ที่ต่ำ คือ ราคะ โทสะ โมหะ กิเลส ตัณหา อุปาทาน และอวิชชา เพราะถ้าเมื่อไหร่จิตใจหรือน้ำรวมตัวกันไหลลงไปสู่ที่ต่ำ ก็จะกลายเป็นพลังของการทำลายล้างสิ่งต่างๆ ที่ขวางอยู่ข้างหน้าให้มลายหายสาบสูญไปชั่วพริบตาได้

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ศึกษาเรื่องธรรมชาติเพราะว่า ธรรมชาตินั้นเกิดขึ้นจากเบญจขันธ์ (Tripitaka 12/361/398-399) เมื่อองค์ประกอบทั้ง 4 ของเบญจขันธ์มารวมตัวกันจะปรากฏเป็นรูปร่างขึ้น องค์ประกอบทั้ง 4 ชนิดคือ ดิน น้ำ ไฟ และลม ในทางพระพุทธศาสนาเรียกองค์ประกอบทั้ง 4 ว่า “ธาตุ 4” (Tripitaka 12/302-305/330-336) ธาตุทั้ง 4 จะสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน หากธาตุใดธาตุหนึ่งเกิดการแปรปรวนก็จะทำให้ร่างกายบกพร่องไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุข ต้องสืบค้นหาต้นเหตุของความแปรปรวนเพื่อบำบัดให้ธาตุทั้ง 4 เกิดความสมดุล จึงจะทำให้สุขภาพร่างกายแข็งแรงและดำรงชีวิตได้อย่างเป็นปกติ

4. น้ำกับความสัมพันธ์ในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

น้ำพระพุทธมนต์ จะใช้ในงานอันเป็นมงคล เช่น แต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ และงานอายุวัฒนมงคล ในอรรถกถาธรรม พระพุทธองค์ได้รับสั่งให้พระอานนทเถระ ผู้เป็นพุทธอุปัฏฐากทำน้ำ

พระพุทธมนต์ ในคราวเกิดภัยพิบัติ 3 ประการ (Mahamakut Buddhist University, 2011 : 137) คือ สมัยที่มีข้าวยากหมากแพง มีอมมนุษย์ภูตผีปีศาจ และเกิดอหิวาตกโรค ซึ่งระบอบ ณ เมืองเวสาลี เมื่อท่านได้เรียนเอารัตนสูตร (Mahamakut Buddhist University, 2011 : 141-142) จากพระพุทธองค์แล้ว ท่านพระอานนที่ได้สาธยายพระพุทธมนต์ และประพรม น้ำพระพุทธมนต์ไปตามสถานที่ต่างๆ ผลปรากฏว่า ภัยพิบัติ 3 ประการ ก็บรรเทา และหายไปในที่สุด ข้อปฏิบัตินี้พุทธศาสนิกชนมีความเชื่อว่า น้ำพระพุทธมนต์สามารถขจัดปัดเป่าความโชคร้าย หรือภัยพิบัติต่างๆ ได้ ในการทำน้ำพระพุทธมนต์ พระสงฆ์จะสาธยายพระปริตร ด้วยสมาธิที่แน่วแน่มั่นใจ จึงกลายเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ หรือน้ำพระพุทธมนต์ อาศัยความมั่นคง และความที่จิตของพระสงฆ์ ผู้สวดเป็นสมาธิ และความเชื่อมั่นในพระคุณของ พระรัตนตรัยของพุทธศาสนิกชนนั่นเอง

น้ำศักดิ์สิทธิ์ คือ น้ำที่เกิดขึ้นจากใต้พื้นดิน ตามธรรมชาติ เป็นน้ำที่เชื่อกันว่าสามารถนำมา รักษาการเจ็บไข้การป่วยช่วยรักษาโรคต่างๆ ได้ เช่น โรคปวดหลัง ปวดเอว ปวดท้อง ปวดศีรษะ เป็นโรคง่ายเปลี่ยนเสีย หรือโรคอื่นๆ อีกมากมาย เมื่อนำน้ำมาอาบ ต้ม โรคนั้นๆ ก็จะหายตามความ เชื่อและเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตอีกด้วย ผู้คนที่ นับถือพระพุทธศาสนา มีความเชื่อว่าเมื่อจะ ประกอบพิธีกรรมใดๆ มักจะใช้น้ำมาเป็นองค์ ประกอบเพราะถือว่าน้ำเป็นธาตุที่สร้างความ อ่อนโยนและร่มเย็น ดังนั้น จึงนิยมใช้น้ำมา ประกอบในพระราชพิธีของพระมหากษัตริย์ เช่น ราชพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา พระราชพิธีรัชมหา

มังคลาภิเษก พิธีบรมราชาภิเษก พิธีน้ำมูรธาภิเษก ถวายเป็นน้ำอภิเษกในวันเสด็จออกมหาสมาคมใน พระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ เป็นต้น พิธีกรรมดังกล่าวจะต้องนำน้ำที่ใสสะอาด ปราศจากตะกอนและสารแขวนลอย ปราศจาก กลิ่นและสี เมื่อจะนำมาใช้ในพิธีกรรมใด ก็จะต้อง มีพิธีการอันประกอบด้วยกรรมดี 3 ประการคือ คนดี เจตนาดี และพิธีการดี จึงจะถือว่าเป็น น้ำศักดิ์สิทธิ์

พิธีอาบน้ำศพหรือสร่งน้ำศพเป็น ธรรมเนียมอย่างหนึ่งในพิธีทำศพ ซึ่งจะทำกันก่อน นำศพใส่โลง การอาบน้ำศพในปัจจุบันเรียกว่า “พิธีรดน้ำศพ”

การอาบน้ำศพ ถือว่าเป็นงานอวมงคล ไม่ควรใช้ว่าการรดน้ำศพ แม้จะอาบเพียงมือของผู้ตายการรดน้ำจะใช้สำหรับงานมงคลเท่านั้น จุดประสงค์ของการอาบน้ำศพ เพื่อเป็นการทำความสะอาดศพ ควรเป็นเรื่องภายในวงศ์ญาติหรือผู้ใกล้ชิดกับผู้ตายเท่านั้น โดยจัดศพวางบนตั่งยื่นมือขวา ของศพไว้บนพาน ให้แขกและญาติสนิทมิตรสหาย ตักน้ำอบน้ำหอมเทลงบนมือศพ พร้อมกับบอชัญฐาน เพื่อการขอขมาว่า “ถ้าข้าพเจ้าเคยล่วงเกินผู้ตาย ด้วยกาย ด้วยวาจา และด้วยใจ ขอได้โปรดอโหสิ ด้วย” หรืออาจจะกล่าวเป็นภาษาบาลีว่า “อิห มตก สิริ รุทกั วีย สลวจิต อโหสิกรรม” ขณะอาบน้ำศพ ควรคลุมศพด้วยผ้าขาวหรือผ้าอื่นๆ เพื่อมิให้เป็นการอูจาด หากเป็นศพที่ได้รับพระราชทานน้ำ หลวงอาบศพ แยกและญาติมิตรตลอดจนเจ้าภาพ จะต้องอาบน้ำศพให้เรียบร้อยก่อน เมื่อถึงกำหนด เวลาที่เจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังมาถึงประธานใน

พิธีจะอาบน้ำศพที่ได้รับพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ โดยจะรดที่อกศพ เรียกว่า “อาบน้ำศพ” แล้วก็มีการบรรจุลงหีบศพต่อไป (The Department of Religious Affairs, 2008 : 78-79)

น้ำกับความสัมพันธ์ในพิธีกรวดน้ำคือการกระทำที่เป็นการอุทิศส่วนกุศลให้ผู้อื่นที่สามารถล่วงรู้หรือล่วงลับไปแล้ว การกรวดน้ำเป็นกุศลกรรมอย่างหนึ่ง คือ การยกผลบุญกุศลที่เราได้กระทำให้ญาติมิตรและสรรพสัตว์ทั้งหลายด้วยนิมิตกระทำหลังจากที่ได้ทำบุญหรือหลังจากพระสงฆ์รับเครื่องไทยธรรมแล้ว

พุทธศาสนิกชนมีความเชื่อว่า การกรวดน้ำเพื่ออุทิศผลบุญกุศลแก่บรรดาญาติที่ละจากโลกนี้ไปแล้ว เป็นการกรวดน้ำอุทิศแผ่ผลบุญกุศลที่เกิดจากการทำบุญอุทิศให้สรรพสัตว์ที่เราเจอะเจอและไม่เจอะในขณะที่กรวดน้ำลงพื้นดิน โดยใช้น้ำเป็นสื่อ ใช้แผ่นดิน คือ แม่พระธรณีเป็นพยานในการทำบุญกุศลแผ่ส่วนกุศล นำส่งน้ำที่กรวดลงบนพื้นไปบอกญาติผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว การกรวดน้ำนั้นมีวัตถุประสงค์อยู่ 3 ประการ คือ

1. เพื่อแสดงกิริยาการให้ คือ การสลະสิ่งของถ้าเป็นของใหญ่โต ไม่สามารถหยิบยกให้ได้ จึงใช้การกรวดน้ำแทน
2. เพื่อตั้งความปรารถนา คือ การขอให้ผลบุญกุศลที่ได้ทำไปแล้ว เป็นปัจจัยให้ประสบผลสำเร็จ เช่น พระสงฆ์ปรารถนานิพพานหรือปรารถนาความเป็นพระโพธิสัตว์ เป็นต้น
3. เพื่ออุทิศ แบ่งปัน และให้ส่วนบุญกุศลแก่มารดา บิดา ปู่ ย่า ตา ยาย เพื่อนหรือญาติพี่น้องที่ละชีวิตจากโลกนี้ไปแล้ว ข้อนี้เป็นสิ่งที่ชาวพุทธ

ไทยนับถือกันมากกว่า “น้ำที่ใสบริสุทธิ์ เปรียบเหมือนน้ำใจใสบริสุทธิ์ของคนเรา อาการที่ล้นน้ำลงเปรียบเหมือนสายใจที่ล้นไหลออกมาให้ปรากฏแก่คนทั้งหลาย”

การกรวดน้ำจึงเป็นนิมิตหมายแห่งน้ำใจอันบริสุทธิ์ที่ตั้งใจอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว จะเป็นผู้อาวุโสกว่าหรือต่ำกว่าก็ตาม เป็นการแสดงความกตัญญูตเวทีต่อท่านเหล่านั้น

การสงฆ์พระพุทธรูปเป็นประเพณีที่สร้างความเป็นสิริมงคลให้เกิดขึ้นด้วยพุทธศาสนิกชนจะนำเอาดอกไม้ธูปเทียนไปบูชาพระพุทธรูปแล้วนำเอาน้ำอาบน้ำหอมไปประพรมองค์พระพุทธรูป บางแห่งมีการอัญเชิญพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์แห่รอบหมู่บ้าน เพื่อให้ประชาชนได้สงฆ์กันอย่างทั่วถึงเพื่อเกิดความสิริมงคลกับหมู่บ้าน หรือจะอัญเชิญพระพุทธรูปจากหิ้งบูชาพระในบ้านมาทำพิธีสงฆ์กันในห้องญาติพี่น้องเพื่อแสดงความเคารพบูชาความกตัญญู

วิธีฮตสงฆ์ คือ พิธีถวายน้ำสงฆ์พระสงฆ์พร้อมกับประกอบพิธีการแต่งตั้งพระสงฆ์ให้เป็นผู้มีสมณศักดิ์มีค่านำหน้าชื่อ แบ่งออกเป็นชั้นต่างๆ เช่น ชั้นสำเร็จ ชั้นชา เป็นต้น ซึ่งพอจะเทียบเคียงกับคำว่า เถราภิเชกแก่พระภิกษุหรือพระเถระผู้ทรงภูมิรู้ ภูมิธรรม และภูมิฐานทางด้าน ศีล สมาธิ ปัญญา และความรู้ในธรรมเนียมสงฆ์ต่างๆ ซึ่งพุทธศาสนิกชนภาคอีสานของไทยนิยมเรียกชื่อว่า “ฮตสงฆ์” ถือว่ามีความสำคัญทั้งในด้านจิตใจและคุณค่าด้านความเชื่อ การยกย่องสรรเสริญพระภิกษุสงฆ์ในสมัยโบราณพิธีเถราภิเชกฮตสงฆ์ถือว่า เป็นพิธีเกี่ยวข้อกับชั้นยศของพระสงฆ์

ลำดับชั้นสมณศักดิ์ของพระสงฆ์อีสานในครั้งโบราณ นิยมถือตามแบบอย่างมาจากกรุงศรีสัตนาคนหุต เมืองหลวงพระบางในอดีต ซึ่งแบ่งเป็นลำดับชั้นได้ คือ 1) ชั้นสำเร็จ (บางแห่งเรียก สมเด็จ) 2) ชั้นชา (ปรีชา) 3) ชั้นคุ (ครู) 4) ชั้นราชคุ (สำหรับครูบาอาจารย์สอนลูกเจ้านาย) 5) ชั้นเจ้าหัวคู้ฝ่าย 6) ชั้นเจ้าหัวคู้ด้าน 7) ชั้นเจ้าหัวคู้หลักคำ 8) ชั้นเจ้าหัวคู้ลูกแก้ว 9) ชั้นเจ้าหัวคู้ยอดแก้ว 10) ชั้นราชคุหลวง (The Moolladak of Lao peoples, 1985 : 142)

การสดสรงเป็นการยกย่องสรรเสริญในคุณงามความดีของพระภิกษุผู้ประพฤตินิปฏิบัติชอบ ซึ่งจะเห็นได้จากการลาสิกขาออกไปเป็นคฤหัสถ์ การสรรเสริญในคุณงามความดีพร้อมกันนั้นก็ถือว่าเป็นผู้รู้ คงแก่เรียน บุคคลที่ได้ผ่านการสดสรงครั้งที่ 1 เรียกว่า “จารย์” (Sawasphanit, 2005 : 87-88) ซึ่งเป็นการให้เกียรติประเพณีสดสรง จึงถือว่ามีสำคัญในด้านจิตใจ และการยกย่องสรรเสริญด้วยภูมิรู้และภูมิธรรมของพระผู้ผ่านการสดสรงการสดสรงดังกล่าวจะมีผล ก็ต่อเมื่อผู้นั้นสึกออกไปเป็นฆราวาส เช่น แทนที่จะมีค่านำหน้าชื่อว่า “ทิด” ก็เป็น “จารย์” หรือ “จารย์ชา” หรือ “จารย์ครู” ไปเรื่อยๆ ตามจำนวนครั้งของการสดสรง

5. น้ำกับความสัมพันธ์ในพิธีกรรมและเทศกาลต่างๆ

น้ำสังข์ในพิธีแต่งงาน คือ พิธีการรดน้ำบ่าวสาว ด้วยการเตรียมเครื่องมงคลสำหรับพิธีรดน้ำซึ่งประกอบด้วยบาตรน้ำพระพุทธมนต์ เต้าน้ำ

พานรอง สังข์รดน้ำ ชันน้ำ ครอบน้ำปริก เครื่องน้ำหอม พานมงคลแฝด พานข้าวตอกดอกไม้ พานใส่ถั่ว งา ข้าวเปลือก ข้าวโพด เมล็ดฟักข้าว ใบสัก ใบเงิน ใบทอง ใบนาค ใบแก้ว ใบรัก ใบมะตูม ดอกกุหลาบ ดอกมะลิ ดอกบานไม่รู้โรย ดอกบัว หรือเมื่อคู่บ่าวสาวสวมมงคลแล้วให้นั่งบนแท่นที่เตรียมจัดไว้ ให้คนคอยตักน้ำพระพุทธมนต์ เติมนลงในสังข์เพื่อส่งให้ผู้ใหญ่หรือแขกผู้มีเกียรติที่ไปรดน้ำอวยพรคู่บ่าวสาว โดยเริ่มจากพ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่ไป ตามลำดับ นิยมรดใส่มือเจ้าสาวก่อนแล้วจึงรดใส่มือเจ้าบ่าว ขณะหลังน้ำสังข์ก็กล่าวอวยชัยให้พรคู่บ่าวสาวประสบความสำเร็จ ความเจริญ อยู่ด้วยกันจนแก่เฒ่าถ้อยไม่หย่าขาดของ กระบองยอดเพชร ขณะทำการรดน้ำสังข์ พระสงฆ์จะเจริญชยมงคล (ชยยันโต) เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่คู่บ่าวสาว การแต่งงานในสมัยโบราณไม่มีพิธีรดน้ำสังข์แต่จะใช้พิธีชดน้ำเพื่อความเป็นสิริมงคลแทน (Sathiakoses, 1996 : 108-125)

พิธีรดน้ำสังข์การแต่งงานตามประเพณีไทยต้องมีพิธีรดน้ำสังข์หรือหลังน้ำสังข์ ซึ่งเป็นการสอนธรรมให้คู่บ่าวสาวมีความรักความเมตตาต่อกัน และอยู่ครองคู่กัน โดยไม่แตกแยกเหมือนกับสายน้ำสังข์ที่หลังรดมือคู่บ่าวสาวนั้น คนโบราณจึงกล่าวคาถาสำหรับหลังน้ำสังข์ให้พรคู่บ่าวสาวว่า “อิหฺม อุกทํ วีย สมคคา อภินนา โทถ” (Mahamakut Buddhist University, 2011 : 350) แปลว่า

“ขอเธอทั้งสองจงปรองดองไม่แตกแยกกัน เหมือนน้ำนี้เกิด” (Mahamakut Buddhist University, 2011 : 320) ดังคำประพันธ์ที่ว่า

ขอเธอทั้งสอง อยู่ครองสมาน ดุจดั่งสาย
ธาร สะอาดสดใส

สายน้ำมีแยก แดกกันฉันทใด ขอสองดวงใจ
ดุจสายธารเทอญ (Phrathamkosajarn (Prayoon
dhmmajitto), 1996 : 7)

พิธีรดน้ำสังข์หรือหลังน้ำสังข์นี้จะทำหลังจาก
คู่บ่าวสาวเริ่มทำบุญ ตักบาตร ฟังพระเจริญ
พระพุทธมนต์และถวายจตุปัจจัยเสร็จแล้ว เมื่อได้
ฤกษ์แล้ว พระสงฆ์ผู้เป็นประธานจะทำพิธีเจิมหน้า
ให้คู่บ่าวสาว และหลังจากนั้นจึงสวมมงกุฎแฝด
ให้แก่คู่บ่าวสาว

น้ำกับพิธีลอยกระทงในประเทศไทย
มีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยเรียกว่า ลอยพระประทับหรือ
ลอยโคมเป็นงานนักขัตฤกษ์รื่นเริงของประชาชน
ทั่วไป ต่อมานางนพมาศหรือท้าวศรีจุฬาลักษณ์
ได้คิดประดิษฐ์ตัดแปลงเป็นรูปกระทง ดอกบัวแทน
การลอยโคม ส่วนในปัจจุบันจะใช้วัสดุที่หาง่าย
ตามธรรมชาติ เช่น หยวกกล้วย ดอกบัว
หรือขนมปัง มาประดิษฐ์เป็นกระทงสวยงาม

น้ำกับประเพณีวันสงกรานต์ ตรงกับวันที่
13-14-15 เดือนเมษายน ของทุกปี เป็นประเพณี
ที่คนไทยคุ้นเคยมาตั้งแต่สมัยโบราณ แม้กระทั่ง
คนต่างประเทศก็ให้ความสนใจและรู้จักประเพณี
สงกรานต์ เมื่อกล่าวถึงประเพณีสงกรานต์
คนส่วนใหญ่ก็จะนึกถึงการสาดน้ำ สรงน้ำพระ
การปล่อยนก ปล่อยปลา หากเป็นผู้สูงอายุก็จะ
นึกถึงเรื่องการทำบุญตักบาตร รักษาศีล สวดมนต์
ไหว้พระ ฟังเทศน์ ฟังธรรม ทุกขั้นตอนที่กระทำ
เพื่อทำให้จิตใจสงบสะอาดสว่างโดยผ่านประเพณี
สงกรานต์โดยแท้

6. คติธรรม คำสอนที่เกิดขึ้นจากน้ำ

เนื่องจากวิถีชีวิตของศาสนิกชนมีความ
เกี่ยวข้องกับน้ำ ดังนั้น พระผู้มีพระภาคจึงทรง
เปรียบเทียบความเมตตาความเอื้อเฟื้อเพื่อแผ่
ต่อกันเช่นเดียวกับน้ำว่า “เธอจงมีเมตตาปรารถนา
ให้ผู้อื่นมีความสุข เหมือนกับน้ำ น้ำย่อมไม่รังเกียจ
บุคคลใด เมื่อผู้ใดลงไปอาบ ก็ได้รับความสุข ได้ความ
เย็นสบาย น้ำจึงไม่เลือกบุคคลใดปรารถนาให้ผู้อื่น
ได้รับความสุขทุกคน” (Landhammajak, 2016)
น้ำจึงมีความสำคัญเกี่ยวข้องกับหลักคำสอนทาง
พระพุทธศาสนา เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของ
น้ำแล้ว จึงได้แกกคติธรรมคำสอนจากน้ำ ดังนี้

1. ละลายของแข็งโดยธรรมชาติ
น้ำเป็นมีลักษณะอ่อนโยน แต่มีพลังงานที่มี
อำนาจมหาศาล สามารถทำลายล้างสิ่งของที่เป็น
ของแข็งได้ จะเห็นว่าน้ำหยดลงบนแผ่นหินทุกวันๆ
แผ่นหินยังกร่อน พระพุทธศาสนาจึงนำน้ำมาสอน
ให้คนรู้การอ่อนน้อม ถ่อมตน สุภาพ อ่อนโยน

2. แรงสามัคคี ลักษณะของน้ำคือจะอยู่
รวมตัวกัน มีความสามัคคีกัน เช่น เมื่อน้ำรวมกัน
เป็นจำนวนมาก สามารถสร้างประโยชน์ให้กับ
มนุษย์อย่างมากมายมหาศาล เช่น การกั้นแม่น้ำ
ทำเขื่อนเพื่อใช้กระแสไฟฟ้าให้เป็นประโยชน์ได้
เช่นเดียวจิตของคน เมื่อรวมกันเป็นหนึ่งเดียว
มีสมาธิแน่วแน่ มีพลังอำนาจมหาศาลเช่นเดียวกัน
กับน้ำเมื่อมีการรวมตัวกันก็จะเกิดพลังความ
สามัคคีมีพลังมหาศาล

3. มีความชุ่มเย็น ลักษณะของน้ำ
อีกประการหนึ่งก็คือ ความชุ่มชื้นหรือชุ่มเย็น
เพราะความชุ่มชื้นของน้ำนี้เองที่ทำให้สิ่งมีชีวิต

ต่างๆ บนโลกใบนี้อยู่รอดปลอดภัย และสามารถอยู่ได้อย่างมีความสุข ข้อนี้สามารถเปรียบได้กับหลักธรรม คือ เมตตา เมื่อนุชนุษย์เมตตาต่อกันและกันไม่มีจำกัดขอบเขต ซึ่งเรียกว่าเมตตาที่เป็นสากล ไม่เลือกเผ่าพันธุ์ เชื้อชาติ ศาสนา ไม่มีการเลือกที่รักมักที่ชังให้หนีไป ก็จะอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

4. เน้นความยุติธรรม น้ำมีลักษณะของความเที่ยงตรง มีความยุติธรรม ความซื่อตรง ดังนายช่างไม้ใช้น้ำสำหรับวัดระดับต่างๆ ของพื้นที่ เมื่อมีการสร้างบ้านหรือตึก ข้อนี้เปรียบได้กับความซื่อสัตย์ และความเที่ยงธรรม ถ้าทุกคนมีความซื่อสัตย์ยุติธรรม และจริงใจต่อกัน เมื่อนั้นเราก็จะร่วมกันได้โดยปราศจากข้อระแวงสงสัย และปราศจากความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันได้

5. นำประสาน น้ำมีคุณสมบัติในการประสานสิ่งต่างๆ ให้เข้ากัน อย่างเช่น ในการสร้างบ้าน ก่อนที่จะเป็นบ้านขึ้นมาได้นั้น ต้องใช้น้ำประสานสิ่งต่างๆ เช่น อิฐ หิน ปูน ทราย ให้เข้ากัน ถ้าไม่มีน้ำเสียแล้วก็ไม่สามารถจะยึดกันติดได้ ศาสนาก็ทำหน้าที่คล้ายๆ กับน้ำตรงที่ศาสนาช่วยประสานผู้คนจากทุกชนชั้นให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขเพราะประกอบด้วยเครื่องเกื้อกูลกัน

6. พัฒนาตนเอง น้ำมีลักษณะปรับตัวเอง เข้าได้กับทุกสิ่งได้ดีไม่ว่าจะอยู่ในที่ใดก็ตาม เช่น เมื่อน้ำอยู่ในแม่น้ำ ลำคลอง หรืออยู่ในวัตถุใดๆ ก็ตาม น้ำก็จะอยู่ในรูปร่างลักษณะของภาชนะนั้นๆ ข้อนี้ชี้ให้เห็นว่า น้ำกำลังสอนวิธีการปรับปรุงตัวและพัฒนาการตัวเองอยู่เสมอ ให้เข้ากับสถานการณ์สถานที่ และสังคมที่ตัวเองอยู่ด้วยให้คนได้รู้จักปรับตัวเองและพัฒนาตัวเองอยู่ตลอดเวลา

7. นำกับการบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการเรียนรู้สรรพสิ่งเพื่อการเรียนรู้ธรรมชาติของมนุษย์ในการที่จะดำรงชีวิตอยู่ให้สอดคล้องกับธรรมชาติ เช่นเดียวกันกับน้ำที่มีการปรับตัวเอง เรียนรู้พัฒนาตนเอง ไม่ขัดแย้ง ไม่แข่งขัน มีแต่การผสมผสานเกี่ยวยึดเหนี่ยวให้เกิดความสมดุล มนุษย์ต้องรู้จักปรับตัว เรียนรู้พัฒนาตนเอง ไม่ขัดแย้ง ไม่แข่งขัน แต่เกาะเกี่ยวอยู่ด้วยสติปัญญาก็จะทำให้มีที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวนำไปสู่การพัฒนาจิตที่ยั่งยืนจนจิตหลุดพ้นจากอาสวะกิเลสได้

1. นำกับการเปรียบเทียบ เพื่อการบรรลุพระพุทธองค์ตรัสสอนเรื่อง น้ำแก่พระราหุล ในจุฬารุโรวาทสูตรว่า “ราหุล เธอเห็นน้ำที่เหล้อยู่ที่น้อยหนึ่งในภาชนะน้ำนี้ไหม” “เห็นแล้ว พระพุทธเจ้าข้า” “ราหุล ความเป็นสมณะของบุคคลผู้ไม่มีความละอายในการกล่าวเท็จ ทั้งที่รู้ก็มิเหมือนน้ำที่เหล้อยู่ที่น้อยหนึ่งในภาชนะน้ำนี้”

จากนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเทน้ำที่เหล้อยู่ที่น้อยหนึ่งทิ้ง แล้วตรัสว่า “ราหุล เธอเห็นน้ำที่น้อยหนึ่งที่เราทิ้งไหม” “เห็นแล้ว พระพุทธเจ้าข้า” “ราหุล ความเป็นสมณะของบุคคลผู้ไม่มีความละอายในการกล่าวเท็จ ทั้งที่รู้ก็มิเหมือนน้ำที่เหล้อยู่ที่น้อยหนึ่งในภาชนะน้ำนี้” “เห็นแล้ว พระพุทธเจ้าข้า” “ราหุล ความเป็นสมณะของบุคคลผู้ไม่มีความละอายในการกล่าวเท็จ ทั้งที่รู้ก็เหมือนน้ำที่คว่ำ

แล้วอย่างนี้”จากนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทรงแสดงภาษณาน้ำนั้นขึ้นแล้วตรัสกับท่านพระราหุลว่า “เธอเห็นภาษณาน้ำอันว่างเปล่านี้ไหม” “เห็นพระพุทธเจ้าข้า” “ราหุล ความเป็นสมณะของบุคคลผู้ไม่มีความละอายในการกล่าวเท็จ ทั้งที่รู้ก็เหมือนภาษณาน้ำที่ว่างเปล่าอย่างนี้” (Tipitaka 13/108/177-119) เมื่อพระพุทธองค์ทรงแสดงจุฬารahulวาทสูตรที่ว่าด้วยภาษณาน้ำเปล่า เพื่อให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากที่ไม่มีการพัฒนาสู่การพัฒนา กาย ศีล สมาธิ และปัญญา จากนั้น พระพุทธองค์จึงตรัสสอนท่านพระราหุล ด้วยมหารahulวาทสูตร ซึ่งว่าด้วยเรื่องกัมมฐานธาตุ 5 อย่าง คือ ปฐวีธาตุ ธาตุดิน, อาโปธาตุ ธาตุ น้ำ, เตโชธาตุ ธาตุไฟ, วาโยธาตุ ธาตุลม และอากาศธาตุ ช่องว่าง โดยให้ใช้ปัญญาพิจารณาเห็นตามสภาพที่จริงว่า “นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อดีตของเรา” แล้วจึงตรัสสอนให้เจริญจิตภาวนาอันเสมอด้วยธาตุ 5 (Tipitaka/13/114/121/126-133) ในขณะนั้น พระราหุลมีจิตโสมนัสปีติ ในคำสอนส่งกระแสจิตไปตามอาณาปานสติ 16 ชั้น เจริญภาวนาจนจิตหลุดพ้นจากอาสวะกิเลสได้ บรรลุอรหัตตผลเป็นพระอรหันต์

2. น้ำกับการนำมาใช้เพื่อการบรรลุการใช้และการเป็นอยู่ที่เนื่องด้วยน้ำมีมาอย่างยาวนานและแนบแน่นมานาน เพราะเป็นกระบวนการเชื่อมโยง และผูกพันกับกับชีวิตของคน ตั้งแต่แรกเกิดจนตาย ถ้ารู้จักใช้ประโยชน์จากน้ำ ดังเช่นกรณีของพระปฎาจารย์เถรี

ในวันหนึ่ง พระเถรีเอาหม้อตักน้ำล้างเท้า แล้วเทน้ำลงไป น้ำนั้นไหลไปได้หน่อยหนึ่ง

ก็ขาดสาย ครั้งที่ 2 น้ำที่พระเถรีเทลงไปนั้นได้ไหลไปมากกว่าเดิมหน่อยหนึ่ง ครั้งที่ 3 น้ำที่เทลงไป ได้ไหลไปมากกว่านั้นอีก พระเถรีได้ใช้น้ำให้เป็นประโยชน์โดยเปรียบเทียบกับวัยของคนว่า “สัตว์เหล่านี้ ตายเสียในปฐมวัยก็มี เหมือนกับน้ำที่เราเทลงไปครั้งแรก ตายเสียในมัชฌิมวัยก็มี เหมือนกับเทน้ำลงไปครั้งที่ 2 ซึ่งไหลไปได้มากกว่าเดิม, ตายเสียในปัจฉิมวัยก็มีเหมือนกับน้ำที่เราเทลงไปครั้งที่ 3 ไหลไปได้ไกลกว่านั้น” (Mahamakut Buddhist University, 2011 : 214-215) ในขณะที่พระเถรีกำลังพิจารณาโดยแยกคายอยู่นั้น พระพุทธองค์ทรงแผ่พระรัศมีไปประหนึ่งว่าประทับอยู่เฉพาะหน้าพระเถรีแล้ว ตรัสว่า “ผู้เห็นความเกิดและความดับ แม้มีชีวิตอยู่เพียงวันเดียวประเสริฐกว่าผู้ไม่เห็นความเกิดและความดับที่มีชีวิตอยู่ตั้ง 100 ปี” ในเวลาจบพระธรรมเทศนา พระปฎาจารย์เถรีได้บรรลุอรหัตตผลเป็นพระอรหันต์พร้อมด้วยปฏิสัมภิทาทั้งหลาย (Tipitaka 25/113/65)

8. สรุป

จากการศึกษาน้ำหรือธาตุน้ำนั้น มีหน้าที่หรือกระบวนการเชื่อมประสานยึดเหนี่ยวกับสิ่งต่างๆ หรือธาตุต่างๆ เพื่อให้เกิดความสมดุลทางกายภาพ (รูปธรรม) และทางมโนภาพ (นามธรรม) หล่อหลอมเป็นหนึ่งเดียว ไม่แยกแยะ ไม่แยกส่วน ไม่ขัดแย้ง ไม่มีสี ไม่มีกลิ่น ไม่มีรส สะอาด บริสุทธิ์ หอมจืด ทางพระพุทธศาสนาเรียกสิ่งนี้ว่า “ภัสสร” เหมือนกับจิตถ้ามีการปรับตัวอยู่ด้วยธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ไฟ และลม

ก็จะทำให้เกิดความสมดุล จะมีอนุภาพมหาศาลอันยิ่งใหญ่ น้ำก็เช่นเดียวกันถ้าปล่อยไปตามธรรมชาติก็จะไหลลงสู่ที่ต่ำ คือ การรวมตัวกันที่ปลายน้ำจะมีอนุภาพในการทำลายล้างในเมื่อคราวที่มีมากเกินความจำเป็นก็จะทำลายล้างสิ่งต่างๆ ที่ขวางอยู่ด้านหน้าให้มลายหาย

สาบสูญไปในพริบตาได้ ถ้ารู้จักใช้ประโยชน์ในการเก็บกักหรือกั้นเป็นเขื่อนขนาดใหญ่ก็จะได้พลังงาน คือ กระแสไฟฟ้าจากพลังงานน้ำอันมีคุณมหาศาล เช่นเดียวกันกับจิตเมื่อทำให้มีความมั่นคงแน่วแน่ ก็จะมีพลังมหาศาลเช่นกันทีเดียว

References

- Boonchai, P. (2006). *Physical Geography*. Bangkok : O.S. Printing House Company Limited.
- Jareernpong, S. (2001). *Dictionary of the Royal Institute Chabobpitsadan*. Bangkok : Dhammasapha and Sathabunbanlueadhamma.
- Landhammajak. (2016). *Pour Water*. <http://www.dhammajak.net/forums>. (Accessed 6 July 2016).
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Tripitaka : Thai Version*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya Press.
- Mahamakut Buddhist University. (2011). *Phradhammapathadthakatha Paelth*. 18th ed. Bangkok : Mahamakut Buddhist University Press.
- _____. (2011). *Phradhammapathadthakatha Paelth*. 18th ed. Bangkok : Mahamakut Buddhist University Press.
- Phrathamkosajarn (Prayoon Dhmmajitto). (1996). *Dhamma in Love and Marriage*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya Press.
- Sawasphanit, K. (2005). *Isan Muea Wun Wan*. Bangkok : Chirarachkarpim, LTD.
- Sathiakoses. (1996). *Prapheni for Chiwit Kar Taengngan*. 3th ed. Bangkok : Siamkarpim, LTD.
- The Department of Religious Affairs. (2008). *The Religious Ceremony*. Bangkok : The Agricultural Cooperative Federation of Thailand, LTD.
- The Moolladak of Lao Peoples. (1985). *Memorial to the Cremation of Somdetphrayotkeaw-phutchinarÖtsakonmahāsangkhapāmök of The Lao People’s Democratic People’s Democratic Lao*. Bangkok : M. Pr. P.
- The Royal Institute. (2011). *Dictionary of the Royal Institute*. Bangkok : Nanmeebooks.

